

XX. Фестивал культуры і шпорту – Убляньска свадьба

Народны свадьбяны обряды і свадьбяна обрядова поезія належать к найкрасшым проявам народно-культуры Русинів выходной Словакії. Тоты, што ся занимають фолклорістіков і зберанём народных традицій, записали їх у розлічных селах русиньского регіону, і так захранили про будучі покоління дакілько свадьбяных обрядів. Убляньскый свадьбяный обряд творці фестивалу записали од найстаршых жытелёк села Убля – Гелены Підовой (1917), Анны Яночковой (1925) і Юлії Підовой (1923).

Тогорічний фестивал в Ублї ся одбыв під сонечным небом у неділю 8. август 2010. Быв присвяченый нашій найзнамішій шырительці культури Марії Чокыновій, котра уж, нажал, не є міджі нами, але зохабила нам ту много красных співанок. Програм, як і каждого року, був богаты і каждый сі пришов на своє. Фолклорный колектив **Бескід** із Стаціна нам представив як в минулости вызерали спросины, домашня **Ублянка** зась указала витя вінцю і бокрейды із барвінку, дїтський фолклорный колектив **Вублянчик** презентовав загудованкы. Гуморным словом на тему свадьба участників розвеселив **Матуш Оцетник**. Красным голосом заспівала домашня співачка **Анна Дарянинова**. Одпрошованя представила фолклорна група **Порубчанка** з Руськой Порубы. Старостом свадьбы був **Михал Дзоба** з

Ублї. Повязованя і рядового ся уяла **Ублянка** і далшы свадьбчане.

Старостка села **Надежда Сіркова** наконець принесла дар хрестной мамы. Програм модерowali **Мгр. Алена Фейсакова** і **Сільвія Гандічова**. На фестивалі дале выступили і забавляли публіку співацькы группы зо Снины: **Дукат**, **Старинчанка**, **Дуга**, **Пайташе** і **Зарічанка** зо Стаціна. На гелігонці заграва пан **Йозеф Лауріч**.

І того року фестивал збогатили заграничны гости: дуо **Камелія** з Ужгороду і фолклорный колектив **Турьяньска долина** із Перечіна. Потім уж на сцену наступила популярна словенська група **Дришляк**, котра зожала великий успіх і овації од убляньской публікы. Традиционный фолклорный програм фестивалу доповнило выступлїня **Темпларів** – группы історічного шерму і їх огнёва шов. До білого рана під голым небом участників фестивалу забавляла група **Ес-квартиет**. З мого погляду, є з рока на рік убляньскый фестивал ліпшый, забавнішый і якостнішый. Мы Убляне ся за тоту красну акцію хочеме подяковати пані сценарістці програму **Анні Чаварговій**, **Основній школі** і **Сільскому уряду в Ублї** на челі з пані старостков нашого росквітаючого села **Надеждов Сірковов**. Дякуєме а тішыме ся на далшый річник фестивалу.

Мірослава ДЗУБОВА, студентка 3. річника русиньского языка, ФГПН ПУ в Пряшові, фоткы авторкы

• XX. Фестивал культуры і шпорту в Ублї отворила старостка села **Надежда Сіркова**. Містный фолклорный колектив **Ублянка** на сцені представив витя вінцю і бокрейды.

• Одпрошованя молодых в інтерпретації фолклорной группы **Порубчанка** з Руськой Порубы.

• Рядовый танець на сцені убляньского амфітеатру затанцёвала домашня фолклорна група **Ублянка** і далшы „свадьбяны гости“.

Інтензіфікація поглядів читателів

Важены Народны новинкы,

єм рад, же інтензіфікуєте высловы і погляды Русинів на сторінках новинок, наприклад, **Івана Бандуріча**, **Яна Калиняка**, **Любы Кралёвой**, **Мілана Семанчіка** і інших. Тота поступность публікованя думок нашої русиньской соціеты є мудрым і прагматічным, але і коншструктівно-полемічным вкладом до періоду перед списованём жытельства, яке нас на Словенську чекать в році 2011.

Пару слов хочу высловити на адресу **М. Семанчіка** із Тренчіна. Він публікує в **НН 30/2010** о новій політічній партії **Наш край**. Пише коншструктівно. Думає собі але, хоць тримлю пальці тій партії, же она не мать шансу на успіх. Русины і Українці на Словенську суть так розбиты, же ніхто їх не дасть докопы. Ніколи. Ані в році 2010.

Інтересна стаття є спід пера **Мгр. Я. Калиняка** в **НН 28-29, 30/2010** **О музейных загадах в русиньскій культурі (1, 2)**. Не мам інтерес вступати до проблематікы русиньского музейництва і ёго репрезентації, але як бывшый музейник мам такий погляд, же СММ – Музей русиньской культуры в Пряшові як штатна спеціалізована інштитуція мусить ся професіоналізувати і поступно ся заміряти якраз на **музичный фолклор** і **церковне простопініє Русинів у нас**. Правда, тото є діло музею і ёго концепції в наступных роках. На другій стороні музей є дотований штатом а Русины суть тыж обчанами нашого штату – Словеньской републікы. Тото треба і решпектовати.

Андрій КАПУТА, Свідник

Інспірація до будучности (2)

Минули скоро два місяці од скінчі-ня першого річника *Studium Carpatho-Ruthenorum* – міжнародной літній школы русиньского языка і культуры на Пряшівській універзиті в Пряшові. Акції, яку штаб організаторів під покровительством Інституту русиньского языка і культуры ПУ інтензивно приправлявав скоро єден рік, жебы ей три тыждні (14. 6. – 4. 7. 2010) были на якнайліпшій уровни і жебы ей участници з Пряшова одходили спокійны, а самособов по часі за ту назад вертали.

Мож повісти, же першый річник акції був сондажний – а може такыма самыма будуть іщі й найближшы річники – зато організаторам залежало на тім, жебы просондовали погляды першых участників школы на ей програм, то значить на процес навчання і супроводны акції. 3

АНКЕТА

тым цілём приправили анкету зложено з 11-ох вопросов, одповіді на яку можуть ся стати про них інспіраціов до будучности при будованю програму далшых річників. А было бы добрі, якбы ся стали інспіраціов і про бівшу кількість домашніх потенціалных adeptів того проекту, цілём якого є учіти ся і пропаговати списовный русиньский язык, русиньску історію, артефакты русиньской культуры... 3 тым заміром сьме вирішыли – зо згодов авторів – поступно публікувати їх одповіді на поставлены вопросы в Народных новинках і зарівно ближе представити участників першого річника літній школы. Днесь на вопросы одповідають троє участници зо США – Кріс Лабоскі (нар. 1975) з Болтімору (Меріленд), Елізабет Моеллер (1942) з Огая і Роберт Лабоскі (1952) з Пеннсілвенії, і Гелена Глосікова (1957) з Пряшова (Словакія).

1. Професія/Освіта:

Кріс Лабоскі: Інжінір-архітект.

Елізабет Моеллер: Бакалярь уменя в области урбаністичных штідуй.

Роберт Лабоскі: Бакалярь в области анализы робочого процесу (розвой зручностей і підвишованя продуктивности роботы).

Гелена Глосікова: Робітнічка в адміністративі.

2. Походжіня: мате русиньске коріня? (Кідь нїт, то яке?):

К. Л.: „Гей, мій отець є Русин.“

Е. М.: „Думам, же мам русиньске коріня.“

Р. Л.: „Гей, мій отець був родом зо спішского реґіону на Словакії а мама з области Марамуреш.“

Г. Г.: „Гей, мам русиньске коріня, народила єм ся у Свіднику.“

3. Знали сьте передтым дашто о Русинах?:

К. Л.: „Гей, хоць о тім, же суть самостатным народом, єм ся дізнав аж перед шестёма роками.“

Е. М.: „Лем барз мало єм знала о Русинах.“

Р. Л.: „Гей, знав єм.“

Г. Г.: „Гей, познам культуру Русинів.“

4. Чом сьте ся приголосили на Studium Carpatho-Ruthenorum?:

К. Л.: „Главно зато, жебы єм ся якнайвече научів язык.“

Е. М.: „Жебы єм становила, ці єм Русинка.“

Р. Л.: „Жебы єм ся дізнав вєце о карпатських Русинах і інформації понїс дале – своїй родині.“

Г. Г.: „3 цілём навчіти ся ґраматику русиньского списовного языка.“

5. Є про Вас русиньский язык тяжкий?:

К. Л.: „Нїт, хоць є правда, же на середній школі єм ся два роки учів російский язык, што мі помогло при учіню ся русиньского языка.“

Е. М.: „Веру тяжкий.“

Р. Л.: „Нїт.“

Г. Г.: „Нїт.“

6. Як оцінюєте цілкову уровень першого річника Studium Carpatho-Ruthenorum? (плусы, мінусы):

К. Л.: „Думам, же в цілку був проект барз добрый. Добра комбінація годин історії, языка і екскурзій в акуратнім множестві.“

Е. М.: „Уровень была фантастична. Высоко оцінюю якость навчання а таксамо факт, же вшыткы організаторы ся снажили дати нам якнайвече інформацій з области русиньской культуры, історії, языка. Барз, барз собі поважую їх ентузіазм і жертвенность.“

Р. Л.: „На то, же то був першый річ-

• Роберт Лабоскі

• Гелена Глосікова

ник, був успішний. Думам але, же в будучности буде треба вчасніше выголосити інформації – цілі і точный програм школы – жебы ся могли дістати к якнайвече студентам.“

Г. Г.: „Вцілку першый річник проекту оцінюю позітивно.“

7. Пасовала Вам така форма навчання?:

К. Л.: „Гей, і лекції, і години конверзації.“

Е. М.: „Односно навчання языка, думам же было бы вгодне перспективно отворити класу про абсолютных зачаточників, котры не мають ниякы основы з русиньского або іншого выходославянського языка і не знають азбуку. А тыж далшу класу про зачаточників, котры такы основы уж мають. На годинах історії нам професор П. Р. Маґочій дав дуже много інформацій, яку презентовав з великим ентузіазмом, также то было барз добрі.“

Р. Л.: „Гей, лем была велика шкода, же професор С. Пю з Дейтону із здравотных причін не міг быти на годинах особно. Кідь але в будучности ся му то подарить, вірю, же то буде великим приносом про тот проект.“

Г. Г.: „Гей, была єм спокійна.“

8. Што, подля Вас, бы ся могло змінити при організованю далшых річників? (Вашы пропозиції):

К. Л.: „Години з языка ся нам так кус „россыпали“. Наперед сьме зачали з конверзаціов, потім сьме ся вернули к азбуці і писаню. Наперек тому, Др. А. Плїшкова добрі одучіла тему склонєваня і парадіґматику окремых частей речі, і так вгодно заступила проф. Пюа, котрый не міг быти прямим участником навчання. Думам собі але, же з роджєным по анґліцькы бісідуючим учітелём бы то было ефектївніше. Односно організації навчання, придав бы єм класу про зачаточників а тыж про студентів мірно знаючіх по русиньскы, котры знають азбуку або іншы выходославянськы языки, хоць, розумлю, же таке розділіня не буде мож зреалізовати, кідь ся не приголосить достаточна кількість студентів.“

Е. М.: „3 оглядом на то, же то був першый річник, не все цалком фунґовала комунікація – даколи сьме мы студенты не знали, што ся точно буде діяти.“

Р. Л.: „В першій ряді бы єм навчання языка розділив до трєх ґруп подля уровни знань: 1. студенты, котры не знають ніч по русиньскы ани ся з тым языком николи не стрітили, 2. студенты, котры уж мали контакт з русиньским або російським языком, 3. покročили. В першій і другій ґрупі бы ся мало зачинати навчання од

азбуку, высловности, аж потім продовжовати склонєванєм, часованєм і будованєм речіня. Тыж собі думам, же бы студенты мали мати час на коротку інтеракцію – конверзацію в малых ґрупах. Мімо навчання привітав бы-м „навод“ – як пережити перебуваня на Словакії...“

Г. Г.: „Думам, собі, же буде треба зробити бівшу пропаґація той интересной акції міджі студентами іншых одборів і універзит на Словакії.“

9. О котры дісципліны з карпато-русиністїкы бы сьте в будучности мали интерес?:

К. Л.: „Интересовала бы ня, самособов, архітектура, але тыж русиньска література і анализа літературных творів.“

Е. М.: „Привітала бы єм вєце духовности-набожентства і прямой контакт з Русинами в селах.“

Р. Л.: „Хотів бы єм росшырити свої знаня і зручности з русиньского языка.“

Г. Г.: „Вшытко, што ся тыкать Русинів, про мене є интересне.“

10. Як сьте были спокійны із супроводныма акціями проекту? (Вашы далшы пропозиції):

К. Л.: „Барз ся мі любили вшыткы екскурзії. Было барз добрі, же сьме могли быти в западных русиньских реґіонах – в Старій Любовні, і у выходных – в Міджілабірцях. Была то добра комбінація – од памяток аж по культурны акції. Привітав бы єм але „співацькый вечур“, на яким бы сьме ся вшыткы навчіли дакілько русиньских співа-нок.“

Е. М.: „Я была спокійна. Вынятковыма были про ня документарны фільмы, Краснобрідський монастирь, але і навщіва русиньских школ, редакції і грекокатолицького і православного храму в Пряшові.“

Р. Л.: „Быв єм спокійный, были то барз добрі выборы акції.“

Г. Г.: „Не была єм участником вшыткых супроводных акцій літній школы, бо мої робочі повинности мі то не доволєвали. Але знам, же іншы участници їх оцінєвали позітивно...“

11. Взяти бы сьте участь на такім проектї і в будучности?:

К. Л.: „Гей, хотів бы єм ся здохоналити в языку і в читаню.“

Е. М.: „Гей.“

Р. Л.: „Гей, але думам собі, же дватыжднєва школа бы заінтересовала вєце участників, затоже в США одыйти на три тыждні з роботы ся дасть лем барз тяжко.“

Г. Г.: „Гей.“

Приправила: А. ПЛІШКОВА
Фоткы: А. 3.

• Кріс Лабоскі

• Елізабет Моеллер

Александр Павлович – священик, поет, народный будитель Русинів (2)

(Іщі єдна інтересна стаття о А. Павловичови з „тайной редакционной шуфладки.“)

(Закінчення з попереднього числа.)

*Милы мі, милы Бескіды,
Где жыє моє племя,
Где жыли мої прадіды,
Там жыти хочу і я.
Боже, дай скоро узрїти
Село, святы храм – церковь!
Там Богу ся помолити,
За душы моїх предков.*

Тоты віршы ся стали народнов піснєв Русинів Підкарпатя. Міцна любов і сочувство к своему бідному народу пробудили у Павловича писательський талант. Писав поезію – зачав шарішским діалектом, потім народным русиньским языком, але все латиніков. Пізніше ся навчів азбуку і потім писав віршы уж лем азбуков. Близке приятельство надвязав з Яном Паларіком, визначным представителем словенської драмы. З періодом штудій в Тырнаві є звязаний і початок єго літературных актїв, бо свої поезії посилав до новинок „Peštбудінске vedomosti“ і до „Sokola“, але і до польської „Gwiazdki Czeszynskiej“, як і до других періодик, котры в тім часі выходили. Єго віршы, проникнуты выходословенським і славянським духом, му вышли в році 1862 в середї Ягелоньской універзитї у Кракові (E. Janota: Bardyjów).

По скінчїню своїх теологічных штудій Павлович вирішив пішо перейти Словенском по горах і долинах Погроня і стады на выход – домів. Быв зачарований прекраснов природов цілого краю. В тім часі были Бардеєвскы купелі місцем стріч русиньской інтелігенції спід Маковіці. Там стрїтив свого брата Осифа, котрый го привїтав як уж „готового чоловіка“ і взяв го к собі до Хмелєвой. Там сі Павлович оддыхнув по тяжких роках штудій. Тот час му доволив ближе спознати русиньский народ, запозерати ся до єго души, здоконалєвати ся в языку Русинів. Павлович ся залюбив до того народа, котрого язык і духовны цїнності тяжко міг спознавати в чужім світї.

В році 1848 був высвяченый, але неженатый священик. Факт, же так вирішив, був наслідком впливу нещастного родинного жытотя єдного близкого чоловіка. Як ідеаліста покладовав за свою першоряду задачу стати ся вірным душпастирєм і народным просвітителем, што чув як своє посланя. Єпископ Осиф Гаганець ся го при высвячованю опросив, ці буде такый, як єго отець (котрого вірничі барз любили), і він одповів: „Правдаже, якбы ніт!“ Тоты обїцяв і перед Богом: жертвенно любити тот народ, котрый любив єго отца.

Павловича послали до парохії в Стащїні. Ту але за куртый час захворів і одкликуючи ся на тяжкий став здоровя, молодой священик намісто священицькой службы істий час був вихователем в родинї грофа Шірмая в селї Курима, котрого він спознав іщі в часі штудій в Ягрі. Гроф ся з просбов обернув на єпископа Гаганця, а тот го на час еден і пів рока пропустив із своїх служб на долїчїна ку грофови. В тім часі ся Павлович став свідком переходу руських войск до Угорьска і з гордостєв ся позерав на братський славянський народ, з котрым ся так добрі знав добїсїдовати. На пару днів ся стримав і в свого брата Осифа в Хмелєві, де ся тыж стрїтив з руськов армадов і зміцнили ся у нєго сімпатїї ку руському народу. Гроф Шірмай ся барз бояв Русів, прото повірив Павловича, абы істий час справовав єго маесток.

З Куримы ся в році 1849 переселив до Пряшова, де цілы два roky робить як єпархіальный архїварь і протоколіста (1850 – 1851). Ту зачїнає літературно творити – писати поезію. Пряшів був уж в тім часі народным, культурным і церковным центром Русинів на Словенську. Тот факт дозволив Павловичови, абы як чїновник єпископской курїї спознав тогдышню русиньску народну інтелігенцію. Ту ся активно запоїв до роботы „Литературного заведения Пряшевского“, котре засновав А. Духнович під покровительством єпископа Гаганця. Інституція быи заложена на прїнципах близких Матїці словенській. Хоць на єй челї стояв отець єпископ Гаганець і в часі свого ествованя ся тот інституція заслужыла о выданя дакотрых важных публікацій, як і о значне зміцнїня культурно-сполоченського статусу містного жытельства, работа той інституції нігда не была офіціально потверджена. В часі перебуваня у Пряшові ся Павловичови подарило написати прекрасны і жывы віршы, котры были опублікованы у **Вїстнику про австрійских і угорьских Русинів** у Відню.

І кідь А. Павловичови Пряшів, як центр культурно-сполоченського жытотя, приносил много можностей на актївну роботу, зраджало го єго здоровя. Так пожадав отца єпископа, жебы му придїлив парохію у Великій Полянї, де не было священика. Хоць єпископ єго жадость не сповнив, Павлович надале наполював пропустити го з функції архїваря.

5. юна 1851 був установлений за священика до Біловежы (коло Бардеєва), де служыв 13 років як праведный душпастирь, жертвенный тілом і душов своему народови (1851 – 1864). Хоць му владыка сучасно понукнув місто гімназіального професора руського і словенського языка на высшій гімназії в Кошіцях, Павлович тоты місце не прияв, дав перед душпастирьській роботї в Біловежі. Переселив ся 5. юна 1851. Біловежі зістав вірний аж до року 1864, коли одышов до Свідника. Мож повісти, же якраз Біловежа была містом, де ся Павлович сформовав як народовець, священик, педагог, писатель – прозаїк і поет, народный будитель і міцный любитель свого народа. Праві в тім часі написав свої поезії „Учысь мое дитя“, „Я сын Бескидов“, „Думки маковицких красавиц“, „Я в карпатским краю руську мамку маю“ і други. Цїннов є поема „Став бідного селянина“, котра ся нашла при оправї стрїхы на церквы. Поезії мають міцный патріотичный і народный акцент. Павлович в них описує бідный жытот Русина, єго безрадность і

к своему душпастирєви – поетови А. Павловичови.

Першы поезії Павловича нам наповїдають, же поет докаже майстровскы нараблїти з лексіков, котра є характерна про выходословенскы діалекты. В тім періодї пришов до контакту зо штуровцями. Памятным ся стало мотто єдной з ранніх поезій, котры писав выходословенським діалектом: „Mne lem tota nota mila, ktoru me matka učila...“, або : „Nech žiju našo vudcove v Turčanskym svatym Martine! Nestarajce se, otcove, sloveňska reč nezahyne.“ (З біографії Павловича знаме, же він ся свою родну русиньску бісїду і азбуку міг добрі навчїти аж в пізнішій віці, бо як сирота одмала путовав по розлічных краях за штудїями, з родинов був барз мало і так было мало можностей на комунікацію – позн. ред.). Суть то слова надхненого народовця з програму Матїці словенської, котра сі поставила за цїль захиранити словенський язык перед заником, але мотто прозраджать, же під словенським языком Павлович думав і діалект, в оточїню котрого жив – шарішский, в котрім і зачїнав писати свої поезії. Молодой Павлович був надхнений думков цілославянської взаємности, але не была му легковажна ани соціална ситуація чоловіка як такогo: „Lem ten nej se našej budoucnosci leka, ktery nechce uscic v človeku človeka. – Nebojce se, ľudze, našej budoucnosci, šak až v tej zakvitnu človečestva čnosc. Slunka pravdy ceple pramene už svicu, slovianške plemena idu ku rožviku: krivdy učinene milosc zahladzuje, brat brata miluje, jah Vuh prikazuje.“

Слова надїї, котры Павлович вкладав до будучности, прозраджють, же тот великий гуманїста зажив уж і протилежный тренд, котрый глубоко зранєвав єго душу. К єго представї „славянського племена“ не справовали ся „брата на западі“ почливо, як „чоловік к чоловікови“, кривдили му неправдами (то значить, выдумками з часів романтизму), нежычливо му компліковали путь „ku rožviku“, не мали к нєму братьской ласкы. Так то Павлович выповїдав у поезїях о зборівскім замку. Зачав з вычїтками, котры адресовав помершому панови, же він ся підвышовав над славянським народом. Над тым народом, котрый му град збудовав і своїм языком го поменовав. Недостаток славянського духа вычїтовав і сучасным панам замку, критично ся позерав на хыбне славянство в народї: „Zavislivci ľudze, braca na zapadze, i oni vse buli slovianstvu na zradze. Podla jich, prepodla prekleta osveta, pozbavuje ľudzi narodnosti kveta.“

На тогочасны розопрї (кідь го бурцывала выходнярьска: „bida prevelika, chcejte nas rozbavit viry i jazyka...“), Павлович реагує, як праведный священик, котрый бы мав пестовати злагоду міджі людми, рішати вшытко мірнов дорогов: „... opametajce se, mile braca, ľudze, bo kto kukol seja, žito žac nebudze.“

Вызва і надїя на будучу „ceplu lasku“ братів на западі свідчїть о факті, же молодой священик був прихылником старославянської літургії і вытримав єй негацию. Не резігнував як єго сучасник – священик Ян Цукер: „... vedomie vysunutej oázy biblicko-českej liturgie vo vsi. kraji bezvyhodiskovost negácie bratov na západe Cukerovi ťaživo ozrejnilo.“

Выходословенскы поезії, як і погляды А. Павловича збачив боєвник за біблічну „старославянчїну“ Йонаш Заборьский. Родак з Турця будь не порозумів початочне Павловичове надхнення із воджатаїв „материньского“ тїпу, або не похопив єго критїцизм тїпу: „prekleta osveta pozbavuje ľudzi narodnost kveta, ... viry i jazyka.“ Ани Павлович предсі не схвалєвав обходжїня властных і опїчїна ся по „міцных“: „Kto k národu svetu nema ceplej lasky a po cudzich roľoch chodzi zbirac klasky“, тому подля Павловича грозить божа кара „...za naroda zradu“.

Упорнїня на творы Павловича писаны шарішским діалектом не нашли одзвы в історії словенської літературы. Шкода. Єго „славеноруській“ творчости не хыбїть оцінїня в історії літературы Русинів або Українців (1925, 1955).

З тов етапов жытотя є спята і ініціатїва Павловича на заложїня Общества св. Іоанна Хрестителя в році 1862, де Павлович був єдным з ініціаторів. З того періоду знаме тыж о єго близкім приятельствї зо словенським драматиком Йонашом Заборьским. Літературна наука конштатує выразный вплив їх взаємных контактів на літературну творчость обидвох особностей.

В роках 1863 – 1865 сполупрацовав Павлович з Духновичом. Выдає алманах „Позравление Русинов“, як і школьскы учебники про діти. Переробив і выдав друге выданя Духновичовой „Книжницї читальной для начинающих“.

В році 1864 Павлович пришов до Вышнєго Свідника (знову на властну жадость), де був аж до своей смерти – 25. децембра 1900, то значить 36 років.

(Продовжїня на 4. стор.)

Памятный день Александра Павловича

Документация з Памятного дня Александра Павловича

РУСИНСКА ОБРОДА
Пряшів 2002

• В році 2002 Русиньска оброда в Пряшові выдала „Документацию з Памятного дня Александра Павловича“, зоставлену Мгр. Яном Калиняком з рефератів, які прозвучали на семінарї під назвов „Александр Павлович і русиньске народне оброджїня“ 25. новембра 2000 у Свіднику в звязи зо сторїчнїцєв од смерти народного будителя.

безвыходность з тяжкой соціальной ситуації. Популярность Павловича як священика, міцно люблячого свій народ, підросла натїлько, же кідь стало порожне місце на фарї в Андриєві, містны жытелї ся на єпископствї домагали придїліня А. Павловича до їх парохії. Єпископ їм з незнамых прїчїн не выповнив желаня.

В Біловежі написав Павлович много народных поезій. Село в тім часі не мало ани школы, ани свого учителя, Павлович сам учів дітей писати, чїтати, раховати і малєвати. З фары ся так став центр освіты про неграмотный народ. Быв то час духовной і матеріальной мізерії. Народ був в такїй ситуації одсуджений на заник.

Заховало ся много пригод, котры Павлович зажив зо своїма фарниками, главно молодшыма. Раз ся му пришов похвалити еден хлопец, же єго камарат Василь зробив з дерева плуг. Поміг сі прїтїм ножиком, котрый стояв два грайцарї. Павлович зручного хлопця похвалив і хотів го послати до Бардеєва, жебы ся выучів за тєсяря. Хлопец ся але того зрїк, бо: „...хто бы ся постарав о мамку?“ Так шыковный Василь пізніше робив лем пищалкы і кошыкы, як то было в Біловежі звыком. Пізніше ся своїма выробками прославил у Росії. Тогды сі спомянув на свого доброго учителя і священика. Од єдного незнамого руського пана дістав до дару двї іконы і велику книгу, в котрій было написане: „Тоту книгу з почливостєв посылам священикови, котрый свій род так міцно любить.“ І тоты пригода характерїзує любов народа

Александр Павлович – священник, поет, народный будитель Русинів (2)

(Закінчення із 3. стор.)

Там – у Свіднику ся розвинула Павловичова особность в цілій шырці. Вшыток свій вольный час засвятив освіті народа, што было ёго правов радостёв. Тота ёго работа ся стала душпастырскы плоднов, жертвеннов і пожегнанов. Павлович жертвенно катехізовав у школі, не одпустив сі ани єдну годину. Быв прісний і прінціпіалный у своїх повинностях. Тото вшыток робив з ласкы к свому народу, вірі і грекокатолицькій церквы. Высловив то і в єдній зо своїх поезій „Вот я состарелся“:

*Ступай по стремниам Бескидов,
Совершай назначеный путь
И вере, языку прадедов
Непоколебим, верен будь!*

(„Венец“, с. 26 – 27)

У своїх літературных творах ся найвеце заміряв на народну творчость Русинів спід Маковиці, народны пісні, чім собі выслужив псевдонім Маковицький соловей. Тот період належав к єдним з найплодніших в ёго жывоці. В тім часі написав такы поезії, як: **Коли муровали білу Маковицю**, на слова котрой была і скомпонувана музика. Тов співанков каждорічно отворяють Свято культуры Русинів у Свіднику. Є то прояв вдячности Русинів за ёго прикладну старостливість о свій народ. За жывота Павловича тримав у почливости нелем простый народ, але і інтелігенція. Приклад ёго патріотизму може послужити і днешнім священникам, котры служать свому народу по русиньскых селах, може інспіровати і душпастырів Словаків. Павлович цілий свій жыток присвятив духовному і матеріалному благу свого народа. Учів дітей в школі, дорослых в церквы быти честныма людми, добрыма і жертвенныма вірниками. Як 81-річний мав іщі все години катехізму в школі.

Тематічно можеме мотивы ёго творчости розділити до дакількох груп: тяжка соціална ситуація на селі („Бедство Маковицы“, „Смутных, грозных часов мы ся дочекали“, „Смутятся, вздыхают людкове бидненькы“, „Убогий Русин...“), історічна минулость („Дума об атамане Подкове, убитом Польщей во Львове“, „Маковица“, „Давный Свидник и жители его...“), тяжка доля сирот („Маковичанка. Сирота“, „Сиротка служница“, „Замерзшая сирота“, „Свадьба сироты“), проблематика еміграції („Честный Руснак с Маковицы раздумье в Америке“, „Америка – новый свет“, „В Америку ходят люди“), тема революції 1848 – 1849 („Гинет тьма ужасной ночи“, „Свобода“, „1848 – 1849 год“), інтімна поезія.

Найвыразнішим твором автора є поема „Стан бидного селянина“, інспіраціов про написаня котрой ся став великий голод в році 1847, котрого наслідкы сам Павлович захыв. Окром того зберав фольклор, робив етнографічний і історічний выскум, но передовшыткым писав поезію. У векшыны своїх поезій выходжав з традиції народной словесности, прото і многы ёго поезії ся стали народныма, докінця была на них скомпонувана і музика.

Почас жывота А. Павловича не вышло нияке книжкове виданя ёго поезій. Єдинов книжков, котра была выдрукована, є „Песник для маковицькой русской дитвы“, учебник, котрый обсяговав стишкы про найменшых школярів. Свої творы Павлович писав переважно язычієм – языком, котрый обсяговав елементы народного, церковно-славяньского і російского языка. А. Павлович публіковав переважно в алманахах, календарях і періодіках. Были то главне віденьскый „Вестник“, галичка „Зоря Галицка“, „Слово“, „Галичанин“, підкарпаторусиньскы періодікы „Церковная газета“, „Свѣт“, „Новый Свѣт“, „Карпат“, „Листок“, „Наука“, „Недѣля“, словеньскы „Pešťbudínske vedomosti“, „Sokol“, „Černokňazník“, польска „Gwiazdka Cieszińska“.

Іщі в часі своїх богословских штудій в Тырнаві спознав много молодых словеньских патріотів, котры мали великий вплив на творчость А. Павловича, з них дакілько особностей словеньской літературы. Были то Ян Паларік, Мартін Гаттала – єден з кодифікаторів словеньского правопису. Андрієви Сладковичови Павлович присвятив оду „Поздравление славному сыну Славы над Гроном, солодко поющему Андрею Сладковичу“. Презентовав Русинам переклад части віршованой поемы „Marina“ автора А. Сладковича. Поетічний штіл А. Сладковича был інспіраціов

про дакотры ёго ліричны творы.

А. Павлович утримовав тісны контакты з Іваном Поливом, педагогом, фольклорістом, культурно-освітнім діятеlem. Сполупрацовав з ним, напр. при заложіню **Спобредного дружествництва у Свіднику**, котре мало тогды помагати худобным рольницькым родинам. Поливка ся став першым видавателем ёго літературных творів по ёго смерти. Вдяка Поливокови ся Павловичовы рукописны творы заховали до днешніх днів.

В році 1863, по заложіню Матіці словеньской, ведно з А. Добрянським послав Павлович в мені Общества св. Іоанна Хрестителя поздравне письмо, на котре

Др. Карол Кузмані сердечно реаговав. О добрых одношінях зо словеньским народно-будительским рухом свідчить і письмо пятьдесятёх студентів ужгородской семінарії быстрицькому єпіскопови Ш. Мойзесови. Сам пряшівскый єпіскоп О. Гаганець был честным членом Матіці словеньской.

Добры одношіня ся проявили і в політичній области, кідь за посланця до Крайского сейму Угорьска в році 1861 был схвалены сполочный кандидат за Словаків і Русинів Адолф Добрянський.

Домінантнов ідеєв народного возроджіня славяньских народів была ідея славяньской взаємности. На розділ од активіт галичских Українців, котрых намаганя были орьєнтованы чисто народно, підкарпатськы будители славяньску взаємность підпорovali. А. Павлович ся під впливом словеньского народного возроджіня прихыляв к думці споїня Славян на демократічній базі, на розділ од поглядів Л. Штура і М. Костомарова, котры презентова-ли модел федерації Славян під веджінём Росії. Односно поглядів ся Павлович ідеологічно стотожнив з поглядами Алексея Хомякова, але передовшыткым Адама Міцкієвича і Яна Коллара, котры найвеце впливали на ёго творчость. Павлович ся приятелил і з Йонашом Заборьским, котрый был священником в Жупчанах, недалеко Пряшова, але і з Богущом Носаком-Незабудовом, як і братами Адамом і Яном Главіковима – зберателями шарішского фольклору. Споминаний Йонаш Заборьскый му докінця присвятив і єдну зо своїх поезій, котру вложыв до книжкы „Žehry“ (1851). Павлович сі дописовав з многыма класіками русиньской літературы – Александром Митраком, Іваном Сільваєм, Юлієм Ставровским-Попрадовом, Євгеном Фенциком. Мено А. Павловича зістало навсе заисане до історії літературы Русинів ведно з такыма менами як А. Духновіч, А. Кралицький, котрых він особно знав.

Може інтереснов буде інформація, же каждую добру думку, котра го напала, в тот момент Павлович записав і йшов ей прочітати до кухні служобництву, де з їх реакції такой выдедуковав, ці ей простый народ порозумить. Павлович был барз спонтанным чоловіком, любив штудовати психологію людської души. Но любив нелем людей, але і природу, квіткы. На ёго фарі ся все пестовали. Сам А. Павлович їх поливав аж до своєї смерти. Любив посидіти перед хыжов і кормити куркы. Все мав єдного облюбеного когута.

Свій жыток закінчів 25. децембра 1900 у Свіднику, де є і похований на цінтерю коло містной грекокатолицькой церквы. У Свіднику має побудований і памятник, котрого автором є академічний сохарь Франє Гібала, родак із села Крайна Поляна. Єдна з уліць у місті несе мено А. Павловича, помничок мать тыж на цінтерю коло грекокатолицького храму св. Параскевы, в інтерьері уведженого храму є ёго памятна табла, каждорічно ся організує поход Ходники А. Павловича а тыж конкурс Павловичів літературный Свідник.

Выбір з Павловичовых творів вышов книжно в році 1941 під назвов „Барвінок“, в році 1955 вышла книжка „Избранные произведения“. В році 1982 вышла перша россыглша монографія о А. Павловичови по українськы під назвов „Олександр Павлович. „Маковицький соловей““. Богата продукція Павловича є переважно в рукописах і єй властником є Музей української культуры у Свіднику.

ПгДр. Габрієл СЕКЕЛЬ, ПгД.,
Грекокатолицький архієпіскопський
школьський уряд в Пряшові

(Зо словеньского языка переклад зробила:
ПгДр. К. КОПОРОВА)

Народны новинкы впливають на думаня архієпіскопа Бабяка

Пряшівска грекокатолицька єпархія выдавать кажды два тыждні интернетовый офіціалный часопис про священників – „**Obežník**“. Через тот часопис ся архієпіскоп ТгДр. Ян Бабяк, ПгД., офіціално приговарять к своїм грекокатолицькым священникам.

Іщі перед ліквідаціов грекокатолицькой церквы у бывшій Чеськословеньску (перед роком 1950) пряшівскый грекокатолицький єпіскоп, св. мученик Павел Петро Гойдіч, ЧСВВ (1888 – 1960) ся через **Обіжник** пригваряв ку своїм священникам по русиньскы а **Обіжник** был писаний русиньсков азбуков. У посліднім десятирочу перед роком 1950 Гойдічів **Обіжник** ся выдавав двоязычно: по русиньско-словеньскы. По обновліню грекокатолицькой церквы в році 1968 аж до днешнього дня – вшыткы єпіскопы (т. є. **Ян Гірка, doctor honoris causa, і ТгДр. Ян Бабяк, ПгД.**) выдають про своїх священників „**Obežník**“ лем а лем по словеньскы а своїх русиньских вірників і священників твердо ігнорують, а то докінця аж так, же їх ани лем не спомянуть. І то є єдна з форм словакізації і насильной латинізації грекокатоликів на Словеньску.

В послідніх місяцях але на сторінках русиньского тыжденника **Народны новинкы** были опублікованы дакотры критичны і адресны статі на марго латинізації грекокатоликів і ліквідації Русинів сучаснов грекокатолицьков єпархіов...

Першы позітивны плоды той критікы ся обявили в августі 2010: у вступній статі августового „**Obežnika**“ (ч. 5/2010, стор. 2) Ёго Преосвященство Ян Бабяк конечно першыраз в історії свого єпіскопского уряду (єпіскопом ся став в р. 2003) отворено спомянув-узнав, же в Пряшівській єпархії мать і **русиньских віруючих...** Написав: „*Kristovo kňazstvo, na ktorom sa kňazi – presbyteri stali naozaj účastnými, je nevyhnutne zamerané na všetky národy a na všetky časy a neobmedzujú ho nijaké príbuzenské, národné a vekové ohraničenia. Je to zaiste dôležité aj v našej archieparchii, v ktorej máme veriacich slovenskej a rusínskej národnosti, ale v množstve aj iných národností a rôznych etník, napr. rómskeho etnika. Nesmieme sa dať ako Kristovi kňazi zviazať či už rodinou alebo národnosťou či vekom tak, aby utrpelo naše poslanie ku všetkým*“.

Є то першы раз, же владыка архієпіскоп Ян Бабяк, СІ, спомянув Русинів у своїм офіціалным **Обіжнику**, а щі к тому у вступній статі. І так дяковати **Народным новинкам** обявила ся і тот перша ластівка на кінці декады 21. стороча...

Президент першой Чеськословеньской републікы при взнику републікы раз высловив, же **Русины будуть мати лем то, што собі самы выбоюють і ништо їм ніч задарьмо лем так, сам од себе, не дасть.** А то велика правда. Шкода, же то не порозуміло напр. 1500 русиньских грекокатоликів, што жыють у Кошіцях, і не жадають свого кошіцького єпархуредемпторісту Мілана Хаутура, жебы могли чути Євангеліє, Апостол і проповіді по своїх церквах у Кошіцях по русиньскы, бо священники на то суть?!
о. Йосафат Владимір ТІМКОВІЧ, ЧСВВ, Кошіці

НАРОДНЫ НОВИНКИ

Выдавать Русин і Народны новинкы. Реалізоване з фінанчнов підпоров Міністерства культуры СР – програм Культура народностных меншын 2010. Шефредактор: Мгр. Александр ЗОЗУЛЯК, редакторкы: ПгДр. Кветослава КОПОРОВА, ПгДр. Марія МАЛЬЦОВСКА, языкова редакторка: доц. ПгДр. Анна ПЛІШКОВА, ПгД. Adresa: **Ľudové noviny, Duchnovičovo nám. 1, 081 48 Prešov, SR.** Tel.: 0905 470 884. Регістрацне ч. **EV 327/08, MIČ 49 438.** Опублікованы погляды дописователів не мусять быти згодні з поглядами редакції.

Адреса новинок на интернеті: **www.rusynacademy.sk,**
http://narodny-novynky.presov.sk, E-mail: **rusyn@stonline.sk**

Rusín a Ľudové noviny
Duchnovičovo nám. 1
081 48 Prešov 1
D+2
VsRP - 664/2003

Platené v hotovosti
080 02 PREŠOV 2